

Модель стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі: концепція та структура

Луців А.Я.¹

Опубліковано

30.08.2025

Секція

Економіка

УДК

657.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17310456>

Анотація. У статті представлено комплексне дослідження моделі стратегічного управлінського обліку для підприємств таропакувальної галузі, що поєднує традиційні методи обліку, стратегічне планування та сучасні цифрові інструменти. Запропонована модель дозволяє не лише фіксувати минулі операції, а й прогнозувати майбутні фінансові та виробничі результати, забезпечуючи ефективний контроль витрат і підвищення рентабельності. Розглянуто структуру облікової інформації, яка включає виробничі, логістичні та маркетингові витрати, а також взаємопов'язані сектори інформаційно-обліковий, аналітико-прогностичний та управлінсько-регулятивний, що забезпечують цілісність управлінського процесу. На прикладі підприємства з виробництва картонної упаковки продемонстровано практичне впровадження моделі, що передбачає інтеграцію ERP-систем, формування нових шаблонів управлінської звітності та застосування ключових показників ефективності (KPI) для оцінки продуктивності, оптимізації ресурсів та підтримки стратегічного розвитку. Впровадження моделі сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів, зміцненню конкурентоспроможності та забезпеченню довгострокової стійкості підприємства в умовах високої конкуренції та динамічних змін ринку.

Ключові слова: стратегічний управлінський облік, таропакувальна галузь, управлінські рішення, KPI, ефективність ресурсів, цифрові технології, прогнозування, оптимізація витрат, стратегічне планування, виробничі процеси.

Strategic management accounting model at packaging enterprises: concept and structure

Abstract. The article presents a comprehensive study of the strategic management accounting model for packaging enterprises, which combines traditional accounting methods, strategic planning and modern digital tools. The proposed model allows not only to record past operations, but also to predict future financial and production results, ensuring effective cost control and increasing profitability. The structure of accounting information is considered, which includes production, logistics and marketing costs, as well as the interconnected information and accounting, analytical and forecasting and management and regulatory sectors, which ensure the integrity of the management process. The practical implementation of the model, which involves the integration of ERP systems, the formation of new management reporting templates and the use of key performance indicators (KPI) to assess productivity,

---

¹ аспірант,
спеціальність 071 "Облік і оподаткування",
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0009-0004-0207-9194

optimize resources and support strategic development, is demonstrated on the example of a cardboard packaging production enterprise. The implementation of the model contributes to increasing the transparency of business processes, strengthening competitiveness and ensuring the long-term sustainability of the enterprise in conditions of high competition and dynamic market changes.

Keywords: strategic management accounting, packaging industry, management decisions, KPI, resource efficiency, digital technologies, forecasting, cost optimization, strategic planning, production processes.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку промисловості характеризується високою динамікою ринкових змін, глобалізацією виробничих та збутових процесів, зростанням конкуренції та прискоренням технологічного прогресу. Підприємства таропакувальної галузі, що забезпечують виробництво упаковки для харчової, фармацевтичної та хімічної промисловості, перебувають під постійним тиском необхідності одночасного зниження виробничих витрат і підвищення якості продукції. В умовах обмежених ресурсів та нестабільної економічної кон'юнктури актуальним стає питання ефективного управління фінансовими та матеріальними ресурсами, а також оптимізації процесів прийняття управлінських рішень.

Ефективне стратегічне управління на сучасному підприємстві неможливе без наявності високоякісної інформаційної бази, що формує основу для аналізу витрат, оцінки ефективності виробництва та планування розвитку. У цьому контексті стратегічний управлінський облік виступає ключовим інструментом, що забезпечує інтеграцію фінансової та виробничої інформації, дозволяє прогнозувати наслідки управлінських рішень, контролювати використання ресурсів та підвищувати економічну ефективність підприємств [1].

Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері управлінського обліку, науковці відзначають, що існуючі методики не завжди враховують специфіку таропакувальної галузі, особливості організаційних структур, виробничих процесів та механізмів формування собівартості продукції. Відтак потребує розробки комплексна модель стратегічного управлінського обліку, адаптована до потреб галузі, яка забезпечуватиме своєчасність, точність та релевантність управлінської інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє, що питання стратегічного управлінського обліку протягом останніх років перебуває у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значна частина досліджень спрямована на розробку моделей обліку, які не лише забезпечують збір та фіксацію даних про витрати і доходи, а й дозволяють здійснювати комплексний аналіз для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Вчені підкреслюють, що сучасний управлінський облік повинен інтегрувати фінансові та нефінансові показники, що включають операційну ефективність, використання ресурсів, якість продукції та задоволеність клієнтів, для забезпечення не лише контролю, а й прогнозування розвитку підприємства [2-3].

Зарубіжні дослідники особливу увагу приділяють впровадженню концепцій Activity-Based Costing (ABC) та Balanced Scorecard, які дозволяють підвищити точність визначення собівартості продукції, оцінити ефективність бізнес-процесів і забезпечити стратегічну орієнтацію управління [4-5]. Дослідження показують, що використання таких інструментів сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, дозволяє своєчасно ідентифікувати внутрішні резерви та забезпечує можливість довгострокового планування та адаптації до змін ринкового середовища [6-7].

Особливий інтерес викликає застосування стратегічного управлінського обліку у таропакувальній галузі, де існують специфічні фактори, що впливають на ефективність

діяльності підприємств. Серед таких факторів — сезонність виробництва, висока волатильність цін на картон, пластик та інші пакувальні матеріали, значний вплив логістичних витрат на собівартість продукції та швидкі зміни попиту на ринку. На думку ряду авторів, традиційні моделі управлінського обліку, орієнтовані на ретроспективний контроль, не завжди враховують ці особливості, що суттєво обмежує можливості прийняття ефективних стратегічних рішень на підприємствах таропакувальної галузі [8-9].

Разом із тим, існує потреба у розвитку комплексних моделей стратегічного управлінського обліку, які б інтегрували фінансову, виробничу та стратегічну інформацію, дозволяли здійснювати прогнозування і сценарне планування, а також підтримували процес цифрової трансформації підприємств. Актуальним є застосування аналітичних інструментів, таких як ABC-калькуляція, Target Costing, SWOT-аналіз та конкурентний аналіз, що дозволяє оцінювати ефективність окремих продуктів, виробничих ліній та ринкових сегментів, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний розвиток теоретичних основ стратегічного управлінського обліку, низка питань залишається недостатньо дослідженою, особливо у таропакувальній галузі. Існуючі моделі здебільшого орієнтовані на ретроспективний аналіз витрат і доходів, що обмежує їхню здатність виконувати прогностичну функцію та своєчасно реагувати на коливання цін на сировину, сезонність виробництва і зміну попиту на продукцію. Традиційні підходи не завжди враховують специфіку галузі, включно з логістичними витратами та необхідністю диференційованого обліку за видами продукції і клієнтськими сегментами, а також не забезпечують інтеграцію фінансової та нефінансової інформації в єдину систему управління. Окрім того, недостатньо вивчено потенціал сучасних цифрових технологій для трансформації управлінського обліку в активний інструмент стратегічного управління, що обмежує можливості підприємств підвищувати прозорість бізнес-процесів, ефективність використання ресурсів та конкурентоспроможність. У результаті залишається актуальною потреба у розробці комплексних моделей стратегічного управлінського обліку, адаптованих до галузевих особливостей таропакувальної промисловості та здатних поєднувати фінансову, виробничу та стратегічну інформацію для забезпечення довгострокової стійкості та розвитку підприємств.

Мета статті – розробити та обґрунтувати модель стратегічного управлінського обліку для підприємств таропакувальної галузі, яка поєднує традиційні методи обліку, стратегічне планування та цифрові інструменти, з метою підвищення прозорості бізнес-процесів, ефективності управління витратами, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модель стратегічного управлінського обліку в таропакувальній галузі є інноваційною комбінацією традиційних методів обліку, стратегічних підходів до планування та сучасних цифрових інструментів, що перетворюють облікову систему на активний інструмент управління конкурентоспроможністю та стійкістю бізнесу.

Рисунок 1 відображає структуру стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі як логічно послідовний процес, що починається з етапу планування та формування стратегічних цілей і завершується прийняттям управлінських рішень довгострокового характеру. На початковій стадії відбувається визначення місії та стратегічних орієнтирів підприємства, які враховують специфіку галузі, ринкову кон'юнктуру та конкурентні умови, що створює основу для побудови облікової системи, що орієнтується не лише на фіксацію минулих операцій, а й на забезпечення майбутньої стабільності та розвитку.

Другим елементом структури виступає управлінський облік витрат, що охоплює детальний облік використаних матеріалів, трудових ресурсів та накладних витрат [7]. У контексті таропакувальної галузі особливого значення набуває контроль витрат на сировину, оскільки саме ціни на картон, пластик та інші пакувальні матеріали формують основу собівартості продукції. Крім того, врахування трудових витрат та оптимізація накладних витрат дозволяють підприємству досягати більшої ефективності у виробничих процесах та скорочувати фінансові втрати.

Наступним етапом є аналіз ефективності, який забезпечує оцінку результатів діяльності через систему ключових показників (KPI), рівень рентабельності та розрахунок витрат на одиницю продукції. Саме цей блок створює інформаційну базу для визначення сильних і слабких сторін бізнесу, виявлення внутрішніх резервів та встановлення орієнтирів для підвищення продуктивності. На відміну від традиційного контролю витрат, аналіз у межах стратегічного управлінського обліку є не лише ретроспективним, а й прогностичним, що дозволяє сформулювати більш обґрунтовану стратегію розвитку.

Завершальним елементом структури є прийняття стратегічних управлінських рішень. Цей етап синтезує результати планування, обліку та аналізу й трансформує їх у практичні кроки щодо подальшого функціонування підприємства. Йдеться про визначення доцільності інвестицій у нові технології пакування, розробку асортиментної політики, розширення ринків збуту чи оптимізацію логістичних ланцюгів. В умовах високої конкуренції та постійних змін зовнішнього середовища управлінські рішення, засновані на стратегічному обліку, стають головним фактором забезпечення конкурентоспроможності та довгострокової стійкості бізнесу.

Джерело: розроблено автором на основі [8,12]

Рисунок 1. Структура стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі

Розглядаючи практичне впровадження моделі стратегічного управлінського обліку, доцільно навести приклад підприємства таропакувальної галузі, яке спеціалізується на виробництві картонної упаковки для харчової та фармацевтичної продукції. На першому етапі таке підприємство стикається з необхідністю ґрунтовної діагностики власної облікової системи. У процесі аналізу виявляється, що дані про витрати на сировину та логістику зберігаються у різних програмних модулях, що ускладнює консолідацію інформації та не дозволяє сформувати повну картину собівартості продукції. Крім того, виявляється низький рівень деталізації витрат за

видами упаковки, що унеможлиблює точне визначення рентабельності кожної товарної позиції.

На етапі проектування підприємство розробляє єдину методологію обліку, яка передбачає інтеграцію ERP-системи з виробничими та маркетинговими базами даних, що дозволяє в автоматичному режимі збирати інформацію про використані матеріали, витрати на енергоносії, оплату праці та логістичні операції. Одночасно створюються нові шаблони управлінської звітності, які дають змогу розподіляти витрати за окремими замовленнями, видами тари чи клієнтськими сегментами. Таким чином підприємство отримує узгоджений механізм планування та контролю, що відповідає стратегічним орієнтирам розвитку.

На наступному етапі — впровадження — відбувається практичне налагодження збору даних і перенавчання персоналу. Бухгалтери й аналітики опановують нові цифрові інструменти, а керівники підрозділів отримують доступ до аналітичних панелей у режимі реального часу. Це дозволяє не лише оперативно відстежувати відхилення від запланованих показників, а й швидко реагувати на зміни ринкових умов, наприклад, на зростання вартості картону чи енергоносіїв.

Завершальний етап, пов'язаний з оцінкою та корекцією, проявляється у використанні системи ключових показників ефективності. Наприклад, аналіз рентабельності окремих видів картонних коробок показує, що продукція, орієнтована на фармацевтичний сектор, має стабільно високий рівень прибутковості, тоді як упаковка для харчових продуктів характеризується сезонними коливаннями. У результаті, це дає змогу підприємству оптимізувати виробничий план, перерозподіляти ресурси та приймати обґрунтовані стратегічні рішення щодо розширення або диверсифікації асортименту.

Отже, приклад практичного застосування демонструє, що впровадження моделі стратегічного управлінського обліку не обмежується лише модернізацією облікових процедур. Воно перетворюється на комплексну трансформацію системи управління, яка створює умови для підвищення прозорості бізнес-процесів, зміцнення конкурентоспроможності та забезпечення довгострокової стійкості розвитку підприємства.

Таблиця 1. Етапи впровадження стратегічного управлінського обліку

Етап впровадження	Основні завдання	Очікувані результати
1. Діагностика	Аналіз поточної системи обліку, ідентифікація проблем	Виявлені слабкі місця та резерви ефективності
2. Проектування	Розробка методик, інтеграція з ERP/CRM, формування шаблонів звітності	Узгоджена методика обліку та планування
3. Впровадження	Налагодження збору даних, навчання персоналу, контроль процесів	Реалізація стратегічного обліку на практиці
4. Оцінка та корекція	Моніторинг KPI, оптимізація процесів	Підвищення ефективності управління ресурсами

Джерело: розроблено автором на основі [11,13]

У таблиці 2 представлено ключові показники ефективності (KPI), які доцільно застосовувати на етапі «Оцінка та корекція» у процесі впровадження моделі стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі

Таблиця 2. Ключові показники ефективності стратегічного управлінського обліку

Показник	Зміст	Очікуваний ефект від використання
Собівартість одиниці продукції	Витрати на виробництво 1 одиниці тари або упаковки з урахуванням матеріалів, праці та накладних витрат	Виявлення найбільш витратних виробничих процесів, оптимізація використання ресурсів
Рентабельність за видами продукції	Співвідношення прибутку до витрат для кожного виду упаковки	Визначення найбільш прибуткових асортиментних позицій та відмова від збиткових напрямів
Оборотність запасів	Швидкість обігу сировини та готової продукції на складах	Зменшення витрат на зберігання та скорочення «заморожених» оборотних коштів
Витрати на логістику (у % до собівартості)	Частка транспортних та складських витрат у структурі загальної собівартості	Оптимізація логістичних процесів і пошук шляхів зниження витрат
Продуктивність праці	Обсяг продукції на одного працівника або витрати праці на одиницю продукції	Підвищення ефективності використання трудових ресурсів
Рівень виконання стратегічного плану	Порівняння фактичних результатів із запланованими показниками	Оцінка якості стратегічного планування та своєчасна корекція цілей
Частка інноваційної продукції в загальному обсязі	Питома вага нових видів тари та упаковки у загальному випуску	Стимулювання інноваційної активності та підвищення конкурентоспроможності

Джерело: розроблено автором на основі [6,9]

Важливим елементом моделі стратегічного управлінського обліку є правильна організація структури облікової інформації. Для того щоб управлінські рішення були своєчасними й обґрунтованими, необхідно не лише накопичувати дані, а й структурувати їх за окремими рівнями, що відображають ключові напрями діяльності підприємства. Такий підхід дозволяє сформувати комплексне уявлення про витрати, оцінювати ефективність використання ресурсів і забезпечувати основу для стратегічного прогнозування.

Структура облікової інформації в таропакувальній галузі передбачає декілька взаємопов'язаних рівнів. Базовим рівнем є витрати на виробництво, які охоплюють матеріали, заробітну плату та накладні витрати. Це основа собівартості, що визначає фінансову стійкість виробничих процесів. Другим рівнем виступають витрати на логістику, які включають транспортні витрати та зберігання готової продукції. Для таропакувальних підприємств ця складова має особливе значення, адже витрати на транспортування та складування можуть суттєво впливати на кінцеву рентабельність. Третій рівень становлять витрати на реалізацію, де враховуються витрати на маркетинг і дистрибуцію. Вони формують уявлення про те, наскільки ефективно підприємство просуває продукцію на ринку та наскільки виправданими є вкладення в комерційні канали [11].

Узагальнена схема цих рівнів подана на рисунку 2. Вона демонструє, що кожен блок облікової інформації має власну аналітичну базу, але разом вони формують інтегровану систему даних. Завдяки такій структурі управлінський персонал отримує можливість здійснювати глибокий порівняльний аналіз між фактичними й плановими показниками, оцінювати рентабельність окремих виробничих ліній, каналів збуту чи ринкових сегментів. Як наслідок створюється основа для більш точного прогнозування собівартості, розробки стратегії ціноутворення та оптимізації використання ресурсів (рис.4).

Джерело: розроблено автором на основі [5,10]

Рисунок 2. Рівні облікової інформації в стратегічному управлінському обліку

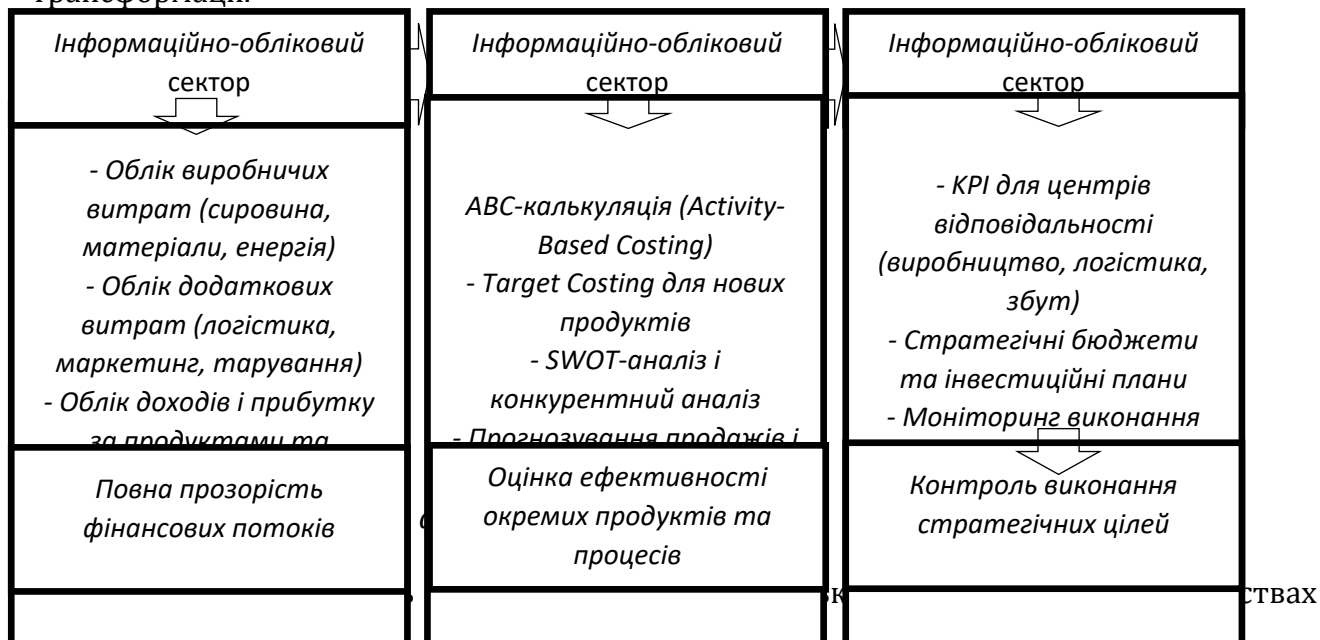
Таким чином, структура облікової інформації у стратегічному управлінському обліку забезпечує комплексний підхід до аналізу витрат підприємства. Вона дозволяє поєднати операційний контроль із довгостроковим стратегічним плануванням, що особливо важливо для галузі, яка функціонує в умовах високої конкуренції та потребує гнучкого реагування на зміни ринку.

Розроблена модель стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі включає три взаємопов'язані сектори, кожен із яких виконує специфічні функції та забезпечує досягнення очікуваних результатів у сфері управління.

Перший сектор — інформаційно-обліковий — спрямований на формування повної та достовірної інформаційної бази для підприємства. Він передбачає облік виробничих витрат, включно із сировиною, матеріалами та енергією, а також додаткових витрат, таких як логістика, маркетинг і тарування. Особлива увага приділяється обліку доходів і прибутку за окремими продуктами та ринковими сегментами, а також формуванню структурованих аналітичних карт витрат. Реалізація цього сектору дозволяє досягти прозорості фінансових потоків, забезпечує достовірну інформацію для планування та контролю, а також допомагає ідентифікувати найменш ефективні статті витрат.

Другий сектор — аналітико-прогностичний — спрямований на оцінку ефективності діяльності підприємства та підтримку стратегічного планування. Серед його інструментів застосовуються ABC-калькуляція для точного визначення собівартості продуктів, Target Costing для нових виробів, SWOT-аналіз і конкурентний аналіз. Крім того, проводиться прогнозування продажів і витрат та сценарний аналіз ризиків. Завдяки цьому сектору підприємство отримує можливість оцінювати ефективність окремих продуктів і процесів, прогнозувати фінансові та виробничі результати, виявляти стратегічні резерви та ризики, а також обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Третій сектор — управлінсько-регулятивний — забезпечує реалізацію стратегічних цілей підприємства через контроль і регулювання процесів. Він включає встановлення KPI для центрів відповідальності, стратегічне бюджетування і планування, моніторинг виконання планів у реальному часі та коригування облікових політик. Дія цього сектору спрямована на контроль досягнення стратегічних цілей, підвищення оперативності управлінських рішень, оптимізацію використання ресурсів і загальне підвищення ефективності підприємства, а також на підтримку його цифрової трансформації.

У комплексі ці три сектори формують цілісну модель стратегічного управлінського обліку, яка дозволяє підприємствам таропакувальної галузі ефективно планувати, контролювати і прогнозувати діяльність, підвищуючи їхню конкурентоспроможність та фінансову стійкість.

Таким чином, впровадження моделі стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі дозволяє не лише покращити якість управлінських рішень, а й отримати відчутний економічний ефект за рахунок оптимізації витрат, підвищення рентабельності та більш ефективного використання ресурсів.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що впровадження моделі стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі забезпечує комплексну трансформацію системи управління, поєднуючи класичні методи обліку, стратегічне планування та сучасні цифрові технології. Вона перетворює облікову систему на активний інструмент, здатний не лише фіксувати минулі операції, а й прогнозувати майбутні результати, формуючи основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Модель передбачає чітку структуру облікової інформації, яка охоплює витрати на виробництво, логістику та реалізацію продукції, що дозволяє оцінювати ефективність використання ресурсів на різних рівнях та визначати стратегічні резерви підприємства.

Особлива увага приділяється управлінню витратами на сировину, трудові ресурси та накладні витрати, що є критично важливим у таропакувальній галузі через високу частку матеріаломісткості продукції. Впровадження ERP-систем та інтеграція їх із виробничими і маркетинговими базами даних дозволяє автоматизувати збір та обробку інформації, підвищуючи оперативність прийняття рішень та прозорість бізнес-процесів.

Аналітико-прогностичний сектор моделі забезпечує оцінку ефективності діяльності підприємства, використання сучасних методів калькуляції, прогнозування

продажів та витрат, а також сценарного аналізу ризиків, що дозволяє формувати стратегію розвитку на основі обґрунтованих даних. Завдяки цьому підприємство здатне оперативно реагувати на зміни ринкових умов, підвищувати рентабельність окремих продуктів і загальної діяльності, а також оптимізувати логістичні та виробничі процеси.

Управлінсько-регулятивний сектор моделі забезпечує контроль виконання стратегічних цілей, встановлення KPI для центрів відповідальності та стратегічне бюджетування, що сприяє своєчасному коригуванню планів і підвищенню ефективності використання ресурсів. Комплексне застосування цих секторів дозволяє підприємствам не лише оцінювати поточні результати, а й здійснювати довгострокове стратегічне планування, підтримувати цифрову трансформацію та зміцнювати конкурентні позиції на ринку.

Отже, результати дослідження підтверджують, що впровадження моделі стратегічного управлінського обліку на підприємствах таропакувальної галузі сприяє підвищенню прозорості облікових процесів, оптимізації витрат, зростанню рентабельності продукції та ефективності використання ресурсів. Це створює міцну основу для довгострокового розвитку підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення фінансової стійкості в умовах мінливого ринкового середовища та високої конкуренції.

Список літератури

Плиса В., Плиса З., Рудніцькі Я. Бухгалтерський облік логістичних витрат на організацію виробництва та управління ним в обліково-аналітичному забезпеченні мікрологістичної системи. Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві. 2022. Том 3 (45). С. 41–51. DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.3.45.2022.468>

Соболев В. М., Соболева М. В. Бухгалтерський облік у міжнародних компаніях в умовах фінансової глобалізації. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3766/>

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996 XIV (із змінами та доповненнями). 2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (із змінами).

Іваненко С. В. Впровадження цифрових технологій у системі управління витратами агропідприємств. Інформаційні технології і облік. 2022. №2. С 15– 22.

Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черноусов О. І., Шеїн Є. С. Собівартість, ціна і стійкість бізнесу: новий підхід до оцінки ризиків з урахуванням ESG-факторів. Актуальні проблеми сталого розвитку. 2025. Том 2. № 2. С. 95–104.

Педченко Н., Тітенко Л., Мілька А., Артюх-Пасюта О., Тітенко Ю. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2023. 1 (107). С. 29–36. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-1-4>

Перегида, Ю. і Чалюк, Ю. (2025) Резильєнтна smart-економіка як база відновлення соціально-економічної системи України, *Економіка та суспільство*, 2025 (75). doi: 10.32782/2524-0072/2025-75-1.

Кривошей В. М. Ринок, споживач, упаковка. Упаковка. 2023. No 2. С. 24–27.3. Кривошей В.Н. Упаковка в українських реаліях. ІАЦ «Упаковка». 2023. С. 79–114.4. Осика В.А., Комаха В.О., Шульга О.С. Світовий ринок паперових пакувальних матеріалів. Товари іринки. 2019. No 2. С. 5–17.

Погожих М.І., Софронова М.С. Аналітичний огляд стану світового ринку пакувальної індустрії. Еконо-мічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2020. Вип. 1(31). С. 211–226.6. Польські перевізники відмовились розблокувати кордон після переговорів з Україною. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/13/7428616/>

ПрАТ «Ветропак Гостомельський склозавод» відновило роботу URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/913431.html>

Словацькі перевізники знову заблокували проїзд вантажівок через кордон з України. URL:<https://www.pravda.com.ua/news/2023/12/11/7432585/>

Телетов О. С., Шатова В. М. Упаковка як об'єкт інноваційного маркетингу. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2014. No 2. С. 11–20.

Товарна структура зовнішньої торгівлі. URL:
https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/arh_tsztt2022_u.html